

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לז, תשמ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

להשלמת הנמצא במילונים*

(המשך)

בְּעֵלּוּם שָׁם (תרנ"ד)

"זולת איזה מאמרים ופיליטונים אני כותב לפעמים רחוקות בעילום שמי" (י"ל קנטור באיגרת אל י"י וייסברג מיום 17 באוקטובר 1893. נדפסה בתוך: א"ר מלאכי, אגרות סופרים, ניו-יורק תרצ"ב, עמ' נו).

בְּרַב דְּעוֹת (תר"מ)

"רובי הסענאטאָרים החזיקו בדעתם גם בעת הקריאה השניה, והסעיף השביעי נדחה שנית ברוב דעות של 149 נגד 132" (הצפירה, שנה שביעית, גל' 11 מיום י"א בניסן תר"מ, עמ' 1, במדור הראשי "דברי הימים". העיתון יצא לאור בוורשה ועורכו ח"ז סלונימסקי).

(תרס"ד) "קריאת מחברתו של לרנר נדחתה ברב דעות" (א"נ גנסיין, ג'ניה, ראש פרק ד'. בתוך: צללי החיים, ספורים וציורים, ורשה תרס"ד).

חַבְדֵי נִיק (תרל"ו)

"ואני אומר שכל הספור הזה כלו שקר וכזב שבדה מלבו איזה חַבְדֵי נִיק (מחסידי ר' זלמן ובניו אחריו)" (א"ב

גוטלובר, אורות מאָפּל. נדפס בתוך: הפּקָר אור, שנה ראשונה, תרל"ו, עמ' 25).

חָמֵר אָנוּשִׁי (תרס"ח)
"בפלישתינא הדברים יגעים; המנהגים והמנהיגים בוערים, החומר האנושי רע, המצבים החיצונים קשים" (י"ח ברנר, ביבליוגרפיה. בתוך: רביבים, קובץ א, לבוב תרס"ח, עמ' 95).

טַפּת חָלָב (תר"פ)
"אשתקד באביב הייתי בתיאודוסיה. זו נמצאת בקרבת החזית... ולמרות זאת נעשתה בעיר עבודה תרבותית וחנוכית גדולה... נפתחו בתי מחסה לילדים, מוסדות של "טפתי-חלב", בתי-מלאכה" (דוד זכאי, חבלי החנוך ברוסיה. בתוך: האדמה, שנה ראשונה חוב' ח, אייר תר"פ, עמ' 202. עורך "האדמה" י"ח ברנר).

מָאָרָא שִׁי (תרמ"ה)
"אספקלריא מאירה על כל עניני השנה הנוגעים אל האנושיות בכלל, ולישראל בפרט. מאמר-ראשי לס' האסיף בן ארבעה עשר פרקים" (נחום סוקולוב, האסיף, שנה שנייה, ורשה תרמ"ה, עמ' XI).

(תרמ"ט) "וביתר שאת החל ללחום מלחמת עמו... במאמרי הראשים" (האסיף, שנה חמישית, ורשה תרמ"ט, חלק א עמ' 102, במדור "יקרא דשכבי" על מות ר' צבי הכהן רבינוביץ. עורך "האסיף" נחום סוקולוב).

(תרנ"ו) "שני מאמרים יש ממנו ב"פרדסיו", כמובן מאמרים ראשיים נדפסים תיכף אחרי "המכתבים אל העורך" ... מה מטרת ר. במאמרי הרשיים? (יוסף קלוזנר, רוחות מנשבות, ורשה תרנ"ו, עמ' 27. נספח אל "הזמן" שבעריכת עזרא גולדין. "ר." הנזכר בדברי קלוזנר הוא י"ח רבניצקי, עורך "הפרדס").

מִטְעָן (תרנ"ו)

"מִטְעָן (באגאזש) הַנוֹסְעִים בְּכַתֵּי הַמָּכֶס" (כותרת של פרק. בתוך: לוח אחיאסף, שנה רביעית, ורשה תרנ"ו, החלק השימושי עמ' 13).

המלה מִטְעָן אינה מובאת במילון בן-יהודה, ואף אינה נזכרת בקונטרסו של ראובן סיוון "ראשית הרחבת הלשון בימינו" (לשוננו לעם, תשמ"ב, קונטרס א-ב).

מִתְקַבֵּל עַל הַדְעָת (תקמ"ט)

"גם אנשי הרוח ואחריהם חכמי בני אדם מכל העמים, לא את כל דבריהם ישא רוח השיר על אברתו, כי קצתם חוברו ממליצות פשוטות, ואם גם בהן דרכיהן דרכי נועם לסדר המאמר בדרך מתוקן ומתקבל על דעת השומע, למה גם אלה א[י]נן בדרך השיר?" (נפתלי הירץ וויזל, שירי תפארת, פתיחת המשורר, סוף ד"ה "וכן אם נרד", מהדורת פראג תקס"ט. המהדורה הראשונה ראתה אור בברלין בשנת 1789).

יעקב כנעני ז"ל מביא במילונו (עמ' 5122): "מאד יהיה הענין מתקבל על הדעת, אם נאמר כי לא

בארץ-ישראל, אך בכבל, נתקן הניקוד" בשם שד"ל בלא מראה-מקום. מאחר שנולד שד"ל בשנת 1800, הרי דברי וויזל קודמים.

ע ד ף (תרע"ד)

"בחדר ישבו אכרים אחדים וסעדו את לבם במיני תרגימא ולגימא. מדי פעם בפעם היה קם אחד מהם, נגש אל הנערה וקונה מידה דבר-מה... בשעה שהיא מוסרת לאכר את ה"עודף", משרבבת היא את ידה שרבוּב מלא-גרציה" (מנחם פוזנסקי, אצבעות. בתוך: רביבים, קובץ חמישי, נערך בידי י"ח ברנר, ירושלים תרע"ד, עמ' 11).

בהמשך סיפורו של פוזנסקי מלת "עודף" באה בלא מרכאות: "ועד שהשתדל להכיר את הנעשה אתו הכרה כל שהיא, שָקְרוּ כבר אליו האצבעות השקופות ובקשו ודרשו ממנו, כי יקח לו את העודף... אותו רגע הושיט אכר אחד, שעמד אצל השלחן, את ידו כדי לקבל את העודף המגיע לו" (שם, עמ' 12).

פ י ק נ י ק (תרע"ו)

"השפחה מקדמת פני כאילו תמהה. הם הלכו היום כולם היערה: "פיקניק!" — "פיקניק?" הפלטתי גם אני תמה" (יעקב רבינוביץ, שָנִים. בתוך: רביבים, קובץ ו בהוצאת י"ח ברנר, יפו תרע"ט, עמ' 80. בסוף הסיפור בעמ' 89 רשום התאריך: תרע"ו).

"עם ליזה נפגשתי פעם בקיץ... היא הזמינתני אל היער

ל"פיקניק": הרי יש לה כל כך לדבר עמי. אלא
שה"פיקניק" היה בשבילי לא עליז ביותר" (שם, עמ' 88).

פְּרֵט (רשימה) (תרנ"ו)

הוא נתן לנו רק פְּרֵט ארוך של שמות מושלים ומסגדים
ערביים ולא יותר" (יוסף קלוזנר, רוחות מנשבות, ורשה תרנ"ו,
עמ' 83. נספח אל "הזמן" שבעריכת עזרא גולדין).

שְׁנַת הַלְמוּדִים (תרס"ז)

"פעולות האספה השנתית הן: ... לקצוב את הבידוג'ת
(התקציב) של הגמנסיה לשנה הבאה... התקציב
לשנת הלימודים תרס"ז עולה 12,800 פר'. בעד
התקציב ערב הועד המפקח" (תקנות "אגדת הגמנסיה
העברית בארץ ישראל". נתפרסמו בתוך: העולם, שנה ראשונה,
גל' ג, 16 בינואר 1907, עמ' 35. עורך "העולם" נחום סוקולוב).

שִׁחוּן (תרע"ט)

"צריך להקשיב לדבור הסביבה, לרשם ולתרגם את המלים
והבטויים המובעים בשפה זרה או ברוח שפה זרה. בדרך זו יִנְצַר
שִׁחוּן שלם ורב ערך להצלחת ההוראה" (מדברי המורה
בוגדני בכינוס "מועצות ועדת התרבות" ביפו, שנערך בכיה"ס
לבנות פימים י"ז-י"ח באלול תרע"ט. הדברים מובאים בתוך:
האדמה, שנה ראשונה חוב' ז, ניסן תר"פ, עמ' 83. עורך
"האדמה" י"ח ברנר).

תְּקַצִּיב (תרס"ז)

ראובן סיוון (לשוננו לעם, תשל"ח, עמ' 142) מביא עדות מיום ג' אדר ב' תרס"ח. בערך שְׁנַת הַלְמוּדִים, שהובא לעיל, יש עדות קודמת, שתאריכה המדויק ר"ח שבט תרס"ז. לא זו בלבד שעדות זו קודמת בשנה אחת, אלא שהיא משמשת תחילה בצד המלה הרוסית ביודג'ת. להלן עדות נוספת משנת תרס"ח, שאף היא קודמת לעדותו של סיוון:

"היו"ר. דברי ד"ר ויצמן מפליאים אותי. אנו מדברים על דבר תְּקַצִּיב מהתקופה הלאומית" (העולם, שנה שנייה, גל' ב, י"ב בשבט, 15 בינואר 1908, עמ' 26).

(תר"ע) "עבדנו הצעה עם תְּקַצִּיב מפורט" (הפועל הצעיר, שנה שלישית, גל' 1, ז' במרחשוון תר"ע, 22 באוקטובר 1909, עמ' 13).

ע ד ו א ב י נ ר י

מלשון ביאליק באיגרותיו

מאמרנו הקודם "מלשון ביאליק באיגרותיו" (לל"ע קונטרס ט-י (קצ"א-קצ"ב), אב-אלול ה' תשפ"ח) עסק במכלול נושאים פלשון ביאליק. עתה נדון בנושא אחד: חזרה או אי-חזרה של מלות-יחס לפני כמה אברים. יש להוסיף על כך סוג שלישי: חזרה ואי-חזרה פאחת.

*לעילוי נשמת מרים בת פרחא לבית צרפתי